

CARTES DE MIQUEL FERRÀ A MIQUEL DURAN (1907-1914)

Francesc Lladó Rotger

A les comunicacions que férem a Jornades anteriors vàrem exposar alguns aspectes de la relació que mantingueren, durant gran part de la seva vida, Miquel Ferrà i Juan i Miquel Duran i Saurina. Per a aquells treballs utilitzàrem, entre d'altres materials, les cartes que va adreçar Ferrà a Duran. Ara creim que seria interessant publicar aquestes cartes en la seva integritat, però no és possible fer-ho d'un sol cop atesa la limitació d'aquest treball, així que hem optat per dividir-les en tres grups i publicar ara el primer i deixar els restants per a properes edicions de les Jornades. Les cartes que presentam en aquesta comunicació són les que va conservar Miquel Duran de les que li havia escrit Miquel Ferrà entre 1907 i 1914.

Miquel Ferrà i Juan

Aquestes cartes es conserven a l'arxiu de Miquel Duran Saurina i me'n facilitaren una còpia els seus hereus, a qui vull agrair aquest favor, sense el qual no haurien estat possibles ni aquest ni els anteriors treballs. La transcripció ha estat feta amb tota escrupolositat respectant l'accentuació i la puntuació, només s'han unificat les indicacions de lloc i data posant-les sempre a dalt i s'ha suprimit l'encapçalament del destinatari.

Els reculls de correspondència, especialment quan són de cartes que s'han enviat personatges significatius, són una gran eina per conèixer la vida quotidiana, les idees i les dèries d'aquestes persones i conèixer millor la seva idiosincràsia. Les cartes, per altra part, degudament contextualitzades, serveixen per conèixer les activitats, culturals o d'altre tipus, que es realitzaren en el lloc on varen ser escrites o rebudes. Aquestes concretament són redactades des de Ciutat, Madrid, Gijón o Barcelona, on vivia Ferrà, però van totes dirigides a Inca, i el seu contingut fa referència a

aquesta darrera ciutat. I de les coses d'Inca que més parlen és de la primera època del setmanari *Ca Nostra*, en la qual Ferrà i Duran foren grans col·laboradors.

No ens entretindrem a fer conèixer aquests dos personatges animadors culturals, catalanistes, amants de la llengua i la literatura i nacionalistes, perquè ja en donàrem compte a les comunicacions anteriors, i el qui no els conegui pot acudir a la bibliografia. Tampoc repetirem els comentaris que férem llavors a algunes de les cartes d'aquest recull, així que remetem els lectors a aquells treballs si no els basta la informació que donam en aquesta comunicació.

Miquel Durà Saurina

Entre 1907 i 1914 Miquel Duran va publicar la revista *Ca Nostra*, en la qual Ferrà tengué un paper, a la vegada destacat i silenciós, ajudant Duran en aquelles coses que ell no sabia o no podia fer i dirigint-lo ideològicament cap al Noucentisme que Ferrà professava. Per això *Ca Nostra* serà el tema recurrent d'aquest període de correspondència.

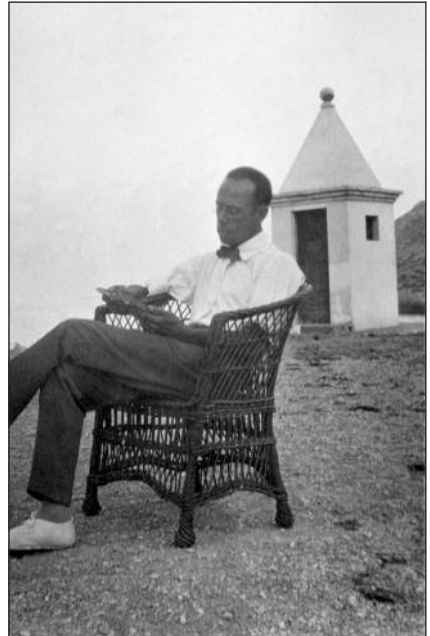
Podem seguir ara el contingut de les cartes comentant-lo breument. Un primer bloc el constitueixen les cinc cartes anteriors a la Setmana Tràgica que fan referència als inicis de *Ca Nostra*, on es veu la direcció callada de Ferrà en la confecció de la revista i l'opinió que aquesta li mereixia. També podem veure, a la carta 3, la indignada protesta de Ferrà quan Duran, enlloc de seguir les directrius de Ferrà, s'inclina més pel seu conservadorisme, empès probablement pels seus col·laboradors

inquers. Ferrà vol evitar, a tota costa, que *Ca Nostra* s'adhereixi a allò que era anomenat *buena prensa* que practicava una defensa irracional i aferrissada del catolicisme, sense arguments, a voltes en contra de les directrius de les autoritats eclesiàstiques. La carta 5 és un clar exemple com Ferrà, amb el consentiment de Duran, dissenyava la revista al seu gust, car el n. 69 de *Ca Nostra* surt exactament així com Ferrà el planifica a la carta. Àdhuc l'article de *Gaceta montanyesa* surt amb una nota que diu que ha estat copiat «del nostre estimat confrare», «ben orientat en política», en paraules del mateix Ferrà a una altra carta.

Segueixen les cartes que fan referència a la Setmana Tràgica. Aquest fet va constituir un retrocés important en el catalanisme mallorquí i en la defensa de la llengua que duia a terme la revista en la qual tant Ferrà com Duran eren dos lluitadors incansables. El conservadorisme mallorquí més reaccionari va aprofitar, com sempre, per confondre la gent de bona fe i posar-la contra el catalanisme i la recuperació de la llengua que s'havia produït a principi de segle a Mallorca. Els reaccionaris varen posar dins un mateix sac els revolucionaris catalans i els defensors de la llengua i la cultura, i atribuïren a aquests darrers les barbaritats comeses pels primers. Ferrà i el seu grup reaccionaren contra aquests atacs i procuraren tenir Duran al seu costat en la lluita contra el reaccionarisme

i els atacs a la llengua i la cultura catalanes. Fruit d'aquesta presa de posició són les cartes 6 i 7. En elles Ferrà intenta dirigir la protesta que creu que ha de realitzar *Ca Nostra* amb un article seu precisament amb aquest títol. És curiosa la comanda que fan a Duran de mil exemplars de la revista a compte del grup polític l'Espurna, al qual pertanyia Ferrà. Aquest nombre ens pot donar compte de la influència dels membres de l'Espurna i de la seva activitat. També ens dóna constància de fins a quin punt Ferrà dirigia *Ca Nostra* des de l'ombra.

Aquest any també fou tràgic per a Duran, car va morir la seva estimada esposa, de la qual parla la carta 8. Les cartes que segueixen fan referència a *Ca Nostra* i mostren la col·laboració entre Ferrà i Duran, aquest li consulta certes qüestions que, una vegada contestades per Ferrà, apareixen a la revista signades per Duran. Aquest és el cas de la informació que li demana sobre Ramon Llull que després apareix a l'article "Notes lulianes".

Miquel Ferrà i Juan

L'any 1911 Duran és víctima d'una brutal agressió contra la llibertat d'expressió a causa dels seus escrits a *Ca Nostra*. A la carta 12 Ferrà, com molts altres amics, li mostra la seva insubornable adhesió i solidaritat.

Ferrà i Duran són poetes i s'animen mútuament en la publicació de versos. Així, a la carta 13 veim com Duran ofereix a Ferrà la publicació d'un llibret dels seus poemes que aquest rebutja. L'excusa de Ferrà és la manca de temps, però nosaltres hi endevinam l'excessiva exigència en la publicació dels seus versos que farà que, fins cinc anys més tard, no publiqui el seu primer llibre de poesies i n'elimini moltes de les que havia escrit i publicat en periòdics i revistes. A la vegada, Ferrà anima Duran en la tasca de la seva formació poètica a través de la lectura de versos d'altres poetes, que li donassin la formació que li permetés refinar els seus versos, els quals Ferrà considerava molt inspirats, però mancats de correcció formal. Aquest tema tornarà a sortir a una carta de 1917 quan Ferrà es permet de corregir-li uns versos que Duran havia presentat a uns Jocs Florals. A la mateixa carta es veu l'estratègia de Ferrà a l'hora d'atacar els seus enemics. Per no ser tot sol a abordar-los intentava, per carta, que els altres s'adherissin als seus atacs per no parèixer que anava tot sol i que només era la seva opinió aïllada. Finalment, Ferrà aconsella Duran que ataqüi els seus enemics amb un recurs tan noucentista i tan seu com la ironia en lloc d'utilitzar el llenguatge massa combatiu i barroer –segons Ferrà– que utilitzava Salvador Galmés.

A partir de la carta 12, el lloc des d'on són escrites reflecteix la mobilitat de Ferrà durant aquests anys fins que s'instal·la definitivament a Barcelona, després d'estudiar a Madrid, i fer de bibliotecari, una vegada tretes les oposicions a arxius i biblioteques, primer a Gijón i després a Barcelona.

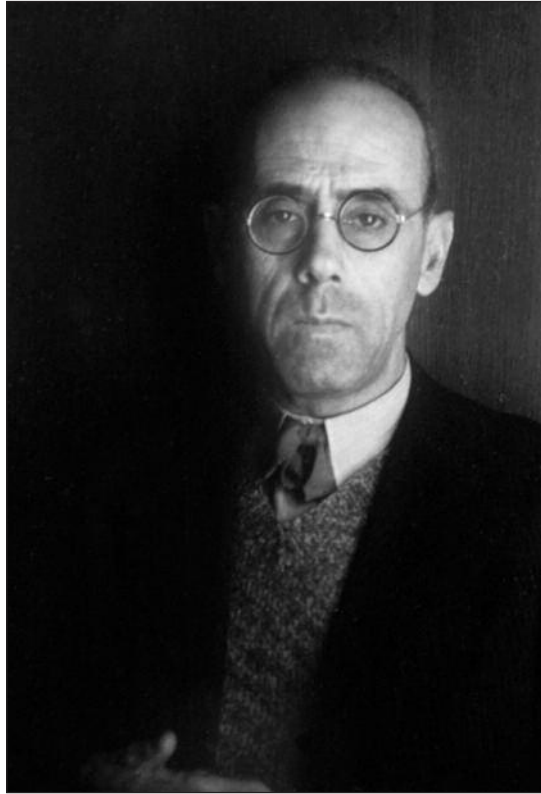
A la carta 14 es manifesta el caràcter tolerant de Ferrà. Quan les qüestions no ataquen els seus principis més bàsics és capaç de donar carta blanca a Duran perquè faci i desfaci mentre signi ell o ho publiqui en nom de la redacció. En aquells moments Ferrà havia començat, amb el pseudònim d'*Iv*, una sèrie d'articles anomenada *Petits assaigs* que tractaven temes pedagògics, morals, estètics i religiosos. A un d'aquests articles fa referència quan parla del «darrer ensaig». Per altra banda, a la carta, s'hi veu l'admiració de Ferrà envers Duran per la constància d'aquest darrer en la defensa dels seus principis, però després de les alabances no pot estarse de donar-li consells i d'indicar-li allò que li agrada o desagrada de la revista.

L'any 1913 s'havien publicat les normes ortogràfiques i era importantíssima la seva difusió perquè arribassin a quallar, ja que hi havia gent antinormista que les combatia. A la carta 15 Ferrà anima Duran a adoptar-les i que la revista

també les adopti i les aconselli als seus col·laboradors. En aquells moments, Ferrà duia a terme una campanya bastant agressiva a favor del catalanisme, el nacionalisme i en defensa de la llengua i del paisatge natural i urbà al setmanari *Sóller*. Aquesta carta i la següent hi fan referència. Ferrà demana ara la col·laboració de Duran, que possiblement participà també al *Sóller* amb algun pseudònim dels molts que apareixen a "De l'agre de la terra", la secció en català del setmanari.

Les darreres cartes fan referència al problema que va tenir Duran amb un article que va publicar, amb pseudònim, el pare de Ferrà, a causa del qual, i per no voler desvelar el nom de l'autor, malgrat el seu consentiment, va anar a la presó. Ja vàrem explicar aquest incident. En aquestes cartes també es veu la crisi de la revista i com Ferrà vol contribuir econòmicament de forma anònima en la seva sustentació. En moments de crisi es veu clarament la solidaritat dels amics.

Podem concloure dient que aquestes cartes, a més de fer-nos conèixer un poc més Ferrà i Duran, ens donen compte de la lluita nacionalista a Mallorca a favor de la llengua i la cultura catalanes i d'algunes persones i grups mallorquins de l'època que la protagonitzaven. Finalment ens donen compte de tot el que passava entorn d'un mitjà de comunicació tan important a Inca aquells anys com era *Ca Nostra*.

Miquel Ferrà i Juan

- 1 -

«Barcelona, 9 octubre 1907

Amic Duran: el 1er número de "Ca-nostra" m'ha agradat. Trob que fa suscriguera y el texte resulta lo que jo desitjava: popular sense deixar d'esser digne. A veure si seguim sempre dins aquests motllos, fugint sobre tot de coses humorístiques de mal gust, a fi de que poesies com les den Riber y de Na M^a.A. Salvá no s'hi trobin fora del seu lloc. Ja'm direu quines impressions anau recullint de la gent.- Errades n'hi ha bastantes, però amb el temps y fixant-voshi lograreu evitarles. Vos remet un n^o en que n'he anotades algunes, perque vos servezca de guía en els n^{os} vinents. Podeu enviarlo, aquí a Barcelona, a n'Antoni Rubí - Concell de Cent - 338 - 1er y a-n En Francisco Fornés - Espolsasachs - 4 - 1er - 2^a, que me pareix que's suscriurán. També an Andreu Ferrer, mestre de Mitjorn Gran (Menorca). Adeu. Vostre

M. Ferrá

Vaig anar a can Verdaguer y a altres llibreries. Nerto está agotat.¹ Una advertencia encara. Allò que diu amb censura eclesiàstica posauho de lletra petita. Aquests caracters tan grossos son desproporcionats.»²

- 2 -

«Palma, 30 agost 1908

Amic benvolgut: bé va! Pero convé, en haver passat aquest temporal, aturar una mica les polèmiques.³ Respecte a lo de la Veda, siau discret y insistiu tan poc com pogueu. Repetesc que no'm sap greu passar per autor d'aquell suelto. No mentigueu. Lo qu'heu posat m'agrada.

Voldria que al publicar lo de Le Qu, insistísseu en lo que deis a les Noves d'Inca, que ho rebéreu la setmana passada però que no hi cabé per excés d'original. Així no semblará tan estovat.

Deixau anar les cites de la bona premsa. Tenc qualche cosa que dir (y el Bisbe de Vich també l'hi tendria) de "Ora et labora".

A la portada, entre ANY 1er y NUM. 48, posauhi al menos una coma.

En Tous voldria que li enviásseu Ca-Nostra. No cal direcció.

Siau prudents y poc "beatos" aquesta temporada que jo no vos podré aidar. En estar llest d'estudis pens que tendré temps per dedicarvos.⁴

Dispensau la manera franca de parlarvos. Recorts a la família y manau sempre a vostre amic de cor.

M. Ferrá»

1 - Ferrà a Barcelona feia els encàrrecs de cercar llibres que Duran li comanava, en aquest cas cercava una obra de Mistral.

2 - Duran va fer cas a Ferrà i, a partir del núm. 3, apareix amb lletra més petita i a partir del 45 passa a la segona pàgina.

3 - Per contextualitzar aquesta carta vegeu LLADÓ I ROTGER, Francesc. *Mallorca catalana o Mallorca mallorquina (espanyola). Una polèmica a la revista Ca Nostra (1908-1909)*, dins *III Jornades d'Estudis Locals, Inca, 1997*.

4 - Ferrà estudiava, en aquests moments, Filosofia i Lletres a Barcelona.

Carta posterior a 10 octubre 1908 ⁵

«Amic benvolgut:

No vos puc ocultar la deplorable impressió que m'ha fet l'últim número de "Ca-Nostra". Jo'm pensava que vos y noltros ens havíem entès millor, y estavem més compenetrats d'esperit. Jo no puc aprovar lo qu'heu escrit sobre la Bona premsa, en Torrendell y n'Alomar; ho consider un grave desacert.

Per lo que que transcrivíu del article den Torrendell, sospit qu'está carregat de raó, y qu'ha begut a més bones fonts que vos. Les noves que jo tenc del congrés de la B[ona]. P[remsa]. son de que va esser una cosa vergonyosa, diguen lo que vulguen els periòdics que s'anomenen catòlics. A Barcelona en vaig parlar amb persones d'inmillorable criteri, eclesiàstics per més senyes. Tots coincideixen en qu'allò fou un desastre. Els congressistes qui tenien una mica de bon sentit en tornaren indignats. D. Bartomeu Coll, qui pensa escriurevos, vos podrà dir lo que li contà el meteix Secretari del Congrés de la Bona Premsa! y veurèu si coincideix ben bé amb en Torrendell.

Y ara, vejau quin paper fa "Ca-Nostra" de defensar causes perdudes contra gent que veu y diu les coses clares y tal com son! He de confessarvos que m'ha desagradat l'a-tac personal a un periodista com en Torrendell, que jo crec, avui, de bastant bon sentit y qu'aprecií personalment; lo meteix qu'això de voler presentar com a sectari, amb manifesta injustícia, a "La Almudayna", periòdic generalment tan sensat y respectuós.

Respecte a n'Alomar, crec que l'únic modo com "Ca-Nostra" el pot combatre es no anomenantlo mai. Com vos comprendreu, entre un escriptor com n'Alomar y "Ca-Nostra" les forses son massa desiguals y desproporcionades... Aquest sentit de la proporció es un dels que falten més a la premsa catòlica.

Perdonaume, en gràcia a la bona intenció, la meva excessiva franquesa. L'amistat m'hi obliga.

Vos, que teniu en casi tot un criteri recte y clar, no teniu encara els ulls bastant espolsats per conèixer tota la ineficàcia y el desprestigi de la bona premsa espanyola.

A mi contaume sempre coma col·laborador, però si voleu que a "Ca-Nostra" el considerem com el "nostro" setmanari, es precis fugir per a sempre d'aquests odiosos personalismes en les polèmiques y rompre d'una vegada tota solidaritat amb això que's diu "bona pems"; ni citarla, ni anomenarla tan sols! Un periòdic com "Ca-Nostra", honrat, moral y sumís a l'autoritat eclesiàstica, no necessita per esser un bon periòdic de l'aliança amb seminaristes autors de caricatures y de seguidillas dolentes, y amb papers ignorantíssims, deslleals.»⁶

5 - Data de l'article a què fa referència la carta.

6 - Aquesta carta acaba aquí, és incompleta.

- 4 -

«Palma, 7 desembre 1908

Amic benvolgut: veig que teniu raó, y que Ca-nostra no surt tan net d'ortografia com jo'm figurava. Es que no veu les proves en Pujades? El n^o en que jo m'havia fixat no era com aquests últims.

Vos recoman –persones de molt bon gust m'ho aconsellen– que publiquen poques coses catalanes. Hem de fer catalanisme, però en mallorquí, sino ja no seria nostro. Per això vos recoman que mallorquiniseu el llenguatge quant l'original sia català (veig que ho feis algunes vegades). No publiquen poesies de catalans, a no ser les que vos enviarem noltros des d'aquí, triantles de grans autors. Vos recoman que aneu substituint a poc a poc les coses antimasòniques (crec que a Mallorca no tenim que preocuparnosne) y antiliberals, pels assumtes catòlics-socials. A la mateixa Lectura Dominical hi ha una secció d'això d'on podeu traduir.

Lo del Discurs den Moret esta molt bé. Supòs que es de la Gaceta Montanyesa, qui en política pens que va molt ben orientada.

Estic treballant per veure si us podrem enviar setmanalment cantitat d'original considerable.
Recorts. Vostre

Miquel Ferrà

Eus suplic qu'envieu pel correu de dissapte dematí, cada setmana, el n^o de canvi de l'Arqueològica; perque els dissaptes ens veim en aquella redacció els vostres colaboradors.»⁷

7 - El grup de Ferrà, que es feia dir Les esquerres de l'Arqueològica, es reunia cada dissabte dematí al local d'aquesta entitat. Ferrà demana a Duran que li envii el número de Ca Nostra de la setmana pel correu que venia d'Inca el dissabte dematí, perquè ell el pogués anar a cercar i el poguessin llegir a la reunió.

- 5 -

Abans de 16 gener 1909 ⁸

«D. M. Duran

Amic benvolgut: Eus envii original. Posaulo, si us sembla amb aquest ordre:

- A B C Regionalisme

- Visions Palestina

- Les esperances del Bloc lliberal (Gaceta Montanyesa).

- Rondaya. M. Antònia Salvá.

- Higiene Moral

Aquest darrer article supòs que no ha sortit encara (no he vist encara l'últim n^o)
Enviàumen proves.

"Les Esperances del Bloc" convé consignar que ho co-riam de nostre estimat company
de Vich "Gac. Montanyesa".

Sempre que us falti algun tròs curt d'original, publicau tradicions populars de Mossen
Alcover, d'aquestes que du es Bolletí de l'Arqueològica.

Enviau Ca-Nostra desde 1er d'enguany als subscriptors que vos vaig dir?

Me diuen que a n'en Bartomeu Mas - Cort, 6 - Barbería, no li arriba.

Adeu. Recorts:

Vostre

M. Ferrá»

8 - La data, la treim del número de Ca Nostra de 16 de gener, que du els articles que hi ha consignats a la carta.

- 6 -

«Palma, 4 agost 1909 ⁹

Amic Duran: voldria venir a veurevos avui decapvespre, però no puc.

Estic malalt de lo qu'ha passat a Barcelona y de sentir les bestieses y les infamies que per aquí se diuen contra nosaltres, que no pareix sino que sien els nostres els qui han cremat iglesies y han devastat els convents de Barcelona. Això no's pot consentir. Es precis que els qui estimam els nostres germans d'allà posem ben bé els punts damunt les is.

Vos prec que fassiu un sacrifici y que nos deixeu per conte nostre algun espai de Ca-Nostra, maldement ja tengueu mitj compost el número.

Podriem distribuir la primera plana en la forma sigüent:

1ª columna. Un article vostre (que pot ser ja teniu escrit) titulat Lo de Barcelona, fenthi els comentaris que la vostra discreció vos inspirin. Segurament no's contradirán amb lo que pensem nosaltres.

2ª columna. Un article que vos enviaré demà titulat La nostra protesta.

3ª La versió castellana d'aquest mateix article (que vos remet avui) pels qui no hu vulguen entendre en mallorquí.

Com aquests articles (mallorquí y castellà) no caben a una columna, se continuarien a la 1ª y 2ª columna de la 2ª plana, y si no bastás, á la 3ª columna de la 2ª plana y a la 1ª columna de la 3ª plana. A fi de que el mallorquí y la traducció castellana aparesquessen costat per costat, ja'm compreneu.

Demá vos enviaré algunes notes més o comentaris, prudents y circumspectes.

Escrivime sens falta anit meteix, contestantme a la present y diguentme si ho podeu fer aixis; que jo devallaré demá de La Vileta¹⁰ aposta per rebre la vostra carta.

D'aquest número, en tirarèu un milenar d'exemplars a conta de L'Espurna.¹¹ Los mos enviarèu a L'Espurna (carrer de les Miñonas) y nos direu lo que valguen.

Res més. El tren está per partir.¹²

Recorts a la esposa, de qui no m'oblid, y vos sempre disposau del vostre coral amic M. Ferrà»

9 - Aquesta carta, com es desprèn del seu contingut, va ser escrita un dia abans que la següent.

10 - Ferrà estiuejava a la Vileta.

11 - Grup polític regionalista de Palma al qual pertanyia Ferrà i alguns membres del seu grup (Les esquerres de l'Arqueològica) que enviaven original a Duran.

12 - Perquè arribàs aviat Ferrà anava a tirar la carta al tren d'Inca.

- 7 -

«Ciutat – Dijous, 5 agost 1909 ¹³

Amic Duran:

No havent rebut contestació vostra, no sé lo que pensau fer de mon article. Sentiria que no vos fos arribat; jo'l vaig tirar al bussó del ferrocarril, juntament amb la meva carta.

En cas de que l'haguésseu rebut y volguésseu publicarlo, escoltau:

He parlat amb alguns amics del projecte que vos explicava y me som repensat. La meva idea de publicar aquell article en dues llengües, es perque n'hi ha que'l llegirán en castellá y no en mallorquí, y per altra part essent per Ca-Nostra era propi que fos en mallorquí. Lo que hi ha es que l'article no era escrit per Ca-Nostra. Era per la Gaceta,¹⁴ y el Director tengué por als subscriptors, qui estàn irritats contra ell.

Ara he pensat que podíem salvar el nostre mallorquinisme y simplificar la cosa, publicantlo en castellá tot sol, però fent constar que no era escrit per Ca-Nostra, amb algun introit per l'estil d'aquest:

Nuestra Protesta

Feim nostra enterament aquesta protesta, sensata y patriòtica de veres, que amb destí a les columnes castellanés d'un benvolgut confrare ha escrit un bon amic y col·laborador de Ca-Nostra:

Y firmau l'article amb el meu nom: M. Ferrá

Els mil exemplars que vos vaig demanar, nos basten els primers dies de la setmana qui vé.

Vostre sempre

M. Ferrá»

13 - La carta du com a única data dijous i ha de ser abans de dissabte dia 7 d'agost, que és el dia que sortí el número de Ca Nostra de què parla la carta; per tant, ha de ser de dia 5 d'agost.

14 - *Gaceta de Mallorca*, diari catòlic de Palma. Vegeu LLADÓ I ROTGER, Francesc. «La "Gaceta de Mallorca". Els problemes d'un diari catòlico-social a la Mallorca de principis de segle", *Randa*, núm. 35, Barcelona, 1994.

- 8 -

«Ciutat, 3 octubre 1909

Benvolgut amic: avui dematí, arribant de Sa Vileta, llegesc a Ca-Nostra la dolorosa nova de la mort de la vostra Esposa, que no per esperada d'un dia al altre m'ha causat menos viva impressió.

De tot mon cor compatesc el vostre dol y deman al Senyor que vos aconsoli y que tenga amb Ell l'ànima de vostra bona Esposa. Segurament ja haurá trobat el premi de les seves virtuts y de son sacrifici, y aquest pensament ha d'esser el bálsem cristiá de vostra tribulació.

Estigau segur que vos acompanya en ella ben sincerament aquest company vostre qui vos conta entre'ls amics qu'estima.

Rebeu amb una coral abraçada tot el meu afecte

Miquel Ferrà

No m'oblidaré del vostre petit caixista.¹⁵ Ja veuré de cercarvos algunes composicionetes curtes en tenir lleguda.»

- 9 -

«Ciutat, 30 novembre 1909

Amic Duran:

No he rebut l'últim n^o de C. N^a. y alguns subscriptors qu'he vists tampoc no l'havien rebut. Vos agrairé que'l m'envieu.

Estic content de que suprimisseeu la firma a mon article, si'l modificáreu. Tem que siguèu una mica tímit; totes les idees que hi esposava eren preses d'una obreta del Bisbe de Vich.

Vos aconsellaria que prescindísseeu per complet dels llurs, ja que en el llenguatge popular no son de rigor, y veig que a la práctica vos equivocau sovint. També prescindiria de certs termes purament catalans com es ara ápat (per "dinar").

A l'Almanac, perquè li deis L'Anyal? Val més també seguir el mot corrent suposat qu'es ben mallorquí.

Vos repetesc que m'interés perque aquest Almanac surti una cosa correcta y bella. En poder, enviaume les mostres de pàgines de portada, prosa, poesia y anuncis que vos demanava. Esper rebre una postal avisantme el dia y hora que pensau venir.

Sempre afm vostre

M. Ferrà»

15 - Possible referència a Llorenç Ma. Duran, fill de Miquel, que en aquells moments tenia sis anys.

- 10 -

«Ciutat, 17 febrer 1910

Amic benvolgut: vaig complir encara que amb algun retràs (dispensaumho) el vostre encàrrec per aquelles senyores.

Mossen Bartomeu Pol viu al carrer de Sant Bartomeu, 31, estudis, y Mossen Quetglas al de la Missió, 13, estudis també.

Del B. Ramon Lull D. Mateu Obrador (q.s.a.c.) va publicar en un tom la Doctrina Pueril, el Llibre de l'Orde de Cavalleria y L'Art de Confessió, y además va treure a llum el primer tom del Llibre de Contemplació y va deixar casi llest el segon, que ara acaba de sortir. Actualment s'es comensat a estampar el tercer, essent jo l'encarregat dels treballs.

A més d'aquests tres volums, els primers de l'edició d'Obres completes, N'Obrador havia publicat en belles y econòmiques edicions de propaganda el Llibre d'Amic y Amat, el Llibre de les besties y la Doctrina Pueril.

Anteriorment a tot això D. Jeroni Rosselló havia tret a llum tres toms contenint el Felix, el Llibre del gentil e los tres savis y algunes altres obres, que amb el temps se reimprimiran, perquè l'edició es deficient.

Vet aquí l'estat de les publicacions lulianes que desitjaveu sebre.¹⁶

Manau sempre a vostre afm

M. Ferrá»

- 11 -

«Palma 14 desembre 1910 ¹⁷

Sr. D. Miquel Duran

Amic benvolgut: vet aquí ses proves corretgides y algun original. Vos n'enviaré més. Dec advertirvos que no hi publiqueu lo que vos va enviar En Galmés. Publicauho si voleu a Ca-Nostra. Per l'Almanac m'ha promès un altre treball amb la seva firma. Vos he canviat el títol de la secció literaria pel de Almanac Literari. A l'altra part o secció la podem titular. Calendari. El Calendari propiament dit no du paginació, per això aquesta deu comensar en el full que m'heu enviat, tant si posau el Calendari davant com darrera.

Ja podeu mirar si ho corretgiu amb tot esment. Me sembla que pot quedar un llibret ben presentador. Si, per abundancia d'original, vos convengués aprofitar les planes blanques del dors, com la 8 y la 12, posanthi composicionetes petites, feis com vos sembli... (No deixeu però d'enviármes proves)

El Santoral, jo'l faria del tipo menut de les notes. Enviáumen també proves.

Mercés de l'honra que'm feis, llegint poesies meves a Binisalem.

Sempre afm. vostre

Miquel Ferrá»

16 - Duran li demanava aquestes dades per escriure l'article "Notes lulianes" que apareix a *Ca Nostra*, n. 122.

17 - Deduïm l'any del contingut de la carta que parla de l'Anuari literari de 1911 que es preparava a final de 1910.

- 12 -

«Madrid, 21 juny 1911

Amic benivolgut:

Acab de sebre que sou estat objecte d'una seuvatge agressió. No sé propiament lo que l'ha motivada, però supòs quina gent deuen ser els que son estats capassos de tal barbarie, molestats segurament pel vostre valor y la vostra honradesa exemplars de periodista.

Sumau la meua forta protesta a les moltes que haureu rebudes.

Pens en vos més sovint de lo que vos figurau; però la meua mania de isolarme per complet quant tenc alguna feina que reclami tota la meua activitat, ha fet que passás tant de temps sense donarvos senyals de vida. Aquí me som dedicat per complet al estudi, y estic acabant unes oposicions al còs d'archius de les quals pens sortir en bé, si Deu ho vol.

En haver resolt la meua situació, me recordaré dels amics millor de lo que ho he fet fins ara. Veig d'en tant en tant Ca-Nostra. Casi vos diré que no la m'envieu fins que no me fixi definitivament, perque avui estic amb un pèu fora de Madrit y no sé aon passaré l'estiu.

Escús dirvos que podeu fer de la meua protesta l'us que voldreu; ara per lo que toca al resta de lo que vos dic en aquesta lletra, m'estim més que per ara no'n fassau part als lectors de Ca-Nostra.

C/v C. de Fortuny - 14 - Recorts afectuosos als vostres.

Un bon abraç de vostre afm

Miquel Ferrà»

- 13 -

«Ciutat, 27 gener 1912

Amic Duran:

Encara som per aquí, y no sé fins quant hi seré. Pensant veurervos, no vaig contestar a la vostra amable de Nadal.

Vos agraesc molt l'oferiment de ferme un llibret. Acceptaria desd'ara si no fos les feines y la peresa. Veurem.

Es llástima que vos, qui teniu grans qualitats, no vos doneu més al estudi dels poetes, perque arribarieu a escriure coses molt belles.- En aquells sonets del Almanach de Ca-Nostra hi ha coses admirablement dites amb una noblesa petrarquesca. (Aquesta impressió no es meua tota sola).

Vos remet com original d'impremta un article infame den G. Vidal (no perque'l publiqueu, sino perque vos, qui teniu més trassa qu'en Galmés, li fassau l'autopsia que's mereix en el nº pròxim. Convé que li piquem els dits a n'aquest avestrús: jo no hu fas a Ca-Nostra, perque com ja he dit d'ell coses famoses en el Sóller, pareixeria que no més som jo el seu inimic. Per això celebraré que vos firmèu, si en deis res.

Vos recoman que, si acás, no fassau cap alusió a les seves indiscrecions sobre la vida den Costa: jo vaig haver d'aclarar un concepte demunt el Sóller, per evitar que publicás una carta en què sense dir res de mal de D. Miquel (ja sabem que ningú en pot dir), el posava en berlina de la manera més estúpida y irrespectuosa. Evitau també les frases gruixades a lo Galmés, però vos aconsell el tò de broma qu'es l'únic apropiat.

Recorts a la familia. Manau sempre a vostre amic

Miquel»

- 14 -

«Gijón, 31 juliol 1912

Benvolgut amic: pot ser féreu bé de no publicar el meu darrer article. Ignorava lo de la creuada d'Orihola y no hagués volgut que s'interpretás com una censura de les direccions dels bisbes, cosa qu'estava molt lluny del meu pensament. Per cert que m'agradaria veure la carta del Bisbe nostre: pensau reproduirla?

Comprenc que son atrevits els meus punts de vista, però crec que hi ha mals que amb l'educació del gust se combatrién, y que, sense pecar de temeraris, cal també estar alerta a fomentar excessivament l'encongiment y la covardia.

De tots modos, feis sempre y amb completa llibertat, dels meus articles l'ús que la prudencia vos dicti. El P. Cerdá me judica amb massa benevolencia, cosa que li aprecii molt.

Si creis que hi ha en el meu darrer ensaig alguna cosa que dita en altres termes puga esser oportuna, vos autorís desd'ara per modificarho com vos sembli y donarho com a cosa de redacció o amb la vostra firma. Si no, deixauho corre y no vos ne preocupeu més.

Cada dia m'admira més la vostra constancia. Gracies a vos, el mallorquí s'es fet habitual entre certs elements piadosos. Respecte al carácter de Ca-Nostra, vos ja sabeu el meu criteri: deixar anar els enemics y elevar el nivell moral y intel·lectual dels nostres, crec qu'això condueix més que res a la victoria.

Vos me direu qu'aquesta caritat no la practic jo amb els filisteus... però perdonaume l'orgull de creure que l'element catalanista a Mallorca té ja una cultura enormement superior a la dels seus adversaris y es hora ja de férsela regonèixer. Y així y tot no gastaria amb ells les armes que gast, si no vés tanta presumpció unida a tanta ignorancia. Si un Alomar o qualsevol home de vertader talent, se declarás anticatalanista, el discutiria serenament y en termes respectuosos. De tots modos, la tònica de Ca-Nostra se ressent més de monjil (ja sabeu que jo amb vos gast un llenguatge franc) que de agressiva. Tant de bò gastassen tan poc verí altres diaris catòlics! Llàstima que no'n fassau un setmanari honrat y popular que resultás bona prempsa sense dirho.

Jo per aquí camp de lo millor g.a.D. Desitj passar a Barcelona per l'Octubre, y venirvos a veure. Deu dispondrà. Recorts als vostres y un abraç per vos den

M. Ferrá»

- 15 -

«Gijón, 24 febrer 1913

Amic Duran:

Vos crit l'atenció sobre la conveniència d'adoptar per "Ca-Nostra"^(x)¹⁸ les normes ortogràfiques donades per l'Institut d'Estudis Catalans. Les vos envii per aquest meteix corrèu.

Estaría bé que publicásseu apropòsit d'elles un curt article patriòtic adherintvos a l'obra d'aquest Institut que, en la seva secció Filològica, ve a esser ja en ambrió la nostra Acadèmia de la Llengua, que també els mallorquins (qui hi estam representats pel seu President Mossen Alcover, i per D. Miquel S. Oliver), devem mirar com a cosa propia.

Además podríeu publicar les Normes en forma de folletí plegable qui abarcás durant uns quants números la segona fulla de Ca-Nostra. Si vos meteix fèieu un petit pròlec recomanant la seva adopció i l'estudi de l'ortografia de la nostra llengua a tots els seus devots, encara aniria millor.

Confii aquestes idees al vostre zel provadíssim.

Fa estona que vos volia donar un consell, (no cregueu que ho haja duit de París).¹⁹ Vos hauríeu d'estudiar el francès. Vos seria més fàcil de lo que us pensau arribarlo a llegir correntment. En la literatura francesa, –una part de la qual es d'una sana orientació catòlica,– hi trobaríeu una mina riquíssima pel vostre esperit. Vos ho recoman molt, bens segur que no vos ne penedireu.

Tenc ganes d'agitar en una forma o en l'altra, les aigües estancades de Mallorca. No estranyeu certes notes una mica estridents o desconcertants: a la gent l'han de despertar fent renou. Compt amb vos pels meus projectes.- Recorts molt afectuosos a la família, i manau al vostre amic qui vos abraça,

Miquel Ferrà»

18 - Nota de Ferrà que diu: "Al manco adoptarles en els treballs de redacció, i recomanarles als col·laboradors."

19 - Ferrà havia fet un viatge a París per estudiar textos lul·lians.

- 16 -

«Ciutat 19 agost 1913 (Targeta postal)

Amic benvolgut: No m'heu de dar les gracies de rès. Ja sabeu el gust amb que vos ajut, per l'ideal qui ens es comú. Comprenc lo que val el vostre esforç i sé lo que valeu vos, i tot elogi el vos teniu ben guanyat. Jo ja vaig escullir el Sóller expressament per poder dir-ho tot en termes bén crúus, i ademés per accentuar la significació catalanista d'aquella altra fulla mallorquina. No voldria venguésseu aposta per veure'm, perque a Ciutat no hi tenc dia segur, i seria exposat a no trobar'm-hi. Però jo també tenc grans desitjos de parlar amb vos, i, per més que no vos ho puga prometre formalment, faré lo possible per arribar per Inca qualque dia. Aquell billet, com ignorava qu'hagués sortit premiat, no'l vaig guardar. Vos repetesc les gracies. Recorts als vostres, i un abraç den

M. Ferrá»

- 17 -

«Barcelona, 1 juny 14

Amic Duran:

Perdonau-me que no'm sia interessat per vos abans. Som estat un mes a la Biblioteca de l'Hospital Clínic; fins avui no he vist Ca-Nostra amb aquell article ni he rebut la vostra carta. Ara meteix acaba d'arribar tot a les meves mans. El n^o de Ca-Nostra l'he hagut de cercar entre els canvis atrassats de Catalunya.²⁰

Parlant-vos francament, com vol la nostra amistat coral, la lectura d'allò m'ha fet una impressió penosa. Sent que sia de mon pare, i vos recoman per bé vostre i pel bon nom d'ell, que vos podeu pensar que jo estim, que no li torneu dar carta blanca. Corregiu-li els articles sense por. Mon pare viu fòra de la realitat, desconeix per complet el mon i ho veu tot per un cristal pesssimista que li dóna una visió radicalment falsa de les coses. La seva salut meteixa se'n ressent de aquest estat psíquic.

Llament vivíssimament els perjuis i el disgust que això vos ha causat, i tenc el desig i l'esperança de poder fer qualque cosa per vos. D'aquí a alguns dies vos tornaré escriure.-
Records als vostres, i un coral abraç

Miquel»

20 - En aquells moments Ferrà dirigia la revista Catalunya.

- 18 -

«Barcelona 8 jul. 14

Estimat Duran:

Permeteu-me que ajudi, encara que més modestament de lo que jo voldria, a reparar el naufragi de Ca-Nostra. Supòs que no publicareu cap llista de donants, però si ho féssiu (crec que no procedeix), vos prec que de cap manera hi figuri el meu nom per rès. Ja comprendreu el motiu.

Vos saluda i estreny coralment la vostra mà vostre afm. de sempre,
Miquel

P. S.

Rebuda la vostra ara mateix. No importa. Vull contribuir-hi. Llament vivíssimament les persecucions de que vos han fet víctima i m'alegr del giro que prèn la cosa. La vostra aclaració, discretíssima. Es clar que sobrava aquella carta de mon pare, i fareu bé de no publicar-la, donant mostra d'una amistat i un bon sentit que no han tengut els altres directors de periòdics.

M'havia passat per alt la mort de vostra bona mare. Encara que tard, el meu sincer condol.

Val.»

BIBLIOGRAFIA

- FERRÀ, Miquel. Cartes a Joan Pons i Marquès (1915-1947). Barcelona: Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.
- FERRÀ, Miquel. Articles i assaigs. Mallorca: Editorial Moll, 1991.
- FERRÀ, Miquel. El doctor Zero i jo. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.
- GAYÀ I SITJAR, Miquel. Epistolari de Miquel Ferrà a Maria Antònia Salvà. Mallorca: Editorial Moll, 1998.
- LLADÓ I ROTGER, Francesc. "Miquel Duran i Miquel Ferrà. Una fecunda relació amistosa", dins II Jornades d'Estudis Locals. Inca: Ajuntament d'Inca, 1996.
- LLADÓ I ROTGER, Francesc. "Mallorca catalana o Mallorca mallorquina (espanyola). Una polèmica a la revista Ca Nostra" (1908-1909), dins III Jornades d'Estudis Locals. Inca: Ajuntament d'Inca, 1997.
- LLADÓ I ROTGER, Francesc. "Miquel Ferrà i el setmanari Ca Nostra (1907-1909)", dins VI Jornades d'Estudis Locals. Inca: Ajuntament d'Inca, 2005.
- PIERAS SALOM, Gabriel, i PIERAS VILLALONGA, Miquel. Miquel Duran Saurina. Inca: Ajuntament d'Inca, 2000.